

Záverečná karta projektu

Názov projektu **Suburbanizácia - vývoj a dopady na sociálno-priestorovú štruktúru zázemia Bratislavy** Evidenčné číslo projektu **APVV-16-0462**

Zodpovedný riešiteľ **Mgr. Martin Šveda, PhD.**
Príjemca **Geografický ústav SAV**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Geografický ústav SAV, Sociologický ústav SAV

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

-

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

-

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. eds. (2019). Suburbanizácia: Ako sa mení zázemie Bratislavy? Bratislava: Geografický ústav SAV.

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P. eds. (2020). Suburbanizácia 2. Sondy do premien zázemia Bratislavy. Bratislava: Geografický ústav SAV.

GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2019). Suburbanizácia na Slovensku : Vývojové zmeny a sociálno-priestorové dopady. Bratislava : Sociologický ústav SAV.

Gajdoš P., Falťan L., Moravanská K. (v tlači). Suburbanizácia z pohľadu obyvateľov v zázemí Bratislavy. Bratislava: Sociologický ústav SAV.

ŠVEDA, M. Výboštok J. (v tlači). Atlas Suburbanizácie. Bratislava: Geografický ústav SAV. Publikácie v karentovaných časopisoch v SR

FALŤAN, L. (2019). Socio-priestorové premeny vidieckych sídiel na Slovensku v začiatkoch 21. storočia – sociologická reflexia. Sociológia - Slovak Sociological Review, 51(2): 95-114. (2018: 0.471 - IF, Q4 - JCR, 0.278 - SJR, Q2 - SJR, CC 2019)

ŠUŠKA, P., ŠVEDA, M., KRIVÝ, V. (2018). Hodnotová zmena v zázemí Bratislavy ako dôsledok suburbánneho rozvoja: analýza volebného správania. Sociológia - Slovak Sociological Review, 50(5): 609-631. (0.500 - IF2017). (2018 - Current Contents). Publikácie v karentovaných časopisoch v zahraničí

ŠVEDA, M., SLÁDEKOVÁ MADAJOVÁ, M., BARLÍK, P., KRIŽAN, F., ŠUŠKA, P. (2020): Mobile phone data in studying urban rhythms: Towards an analytical framework. Moravian Geographical Reports, 28(4): 248–258. (CC, IF 2020 = 2,479).

Vedecké práce publikované v recenzovaných vedeckých časopisoch v zahraničí
ŠVEDA, Martin - BARLÍK, Peter. Daily commuting in the Bratislava metropolitan area: case

study with mobile positioning data. Papers in Applied Geography, 2018, vol. 4, no. 4, p. 409-423. (2018 - SCOPUS). ISSN 2375-4931

Vedecké práce v domácich časopisoch registrovaných v databázach Web of Science alebo SCOPUS

VÝBOŠŤOK, J.– MICHÁLEK, A.(2020). Priestorová dimenzia príjmových nerovností: teória, koncepty a metódy. Geografický časopis, 72(2): 107-129. (2019: 0.221 – SJR, Q3 – SJR).

MICHÁLEK, A. (2019). Vývoj a zmeny kriminality v Bratislave a v jej zázemí. Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi, 52(1): 47-68.

ŠVEDA, M., PAZÚR, R. (2018). Priestorové formy rezidenčnej suburbanizácie v zázemí Bratislavy. Geografický časopis, 70(3): 231-258.

Odborné knižné práce vydané v domácich vydavateľstvách:

GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2020). Suburbanizácia v zázemí Bratislavy a jej hodnotenie z pohľadu obyvateľov. Záhorie. Pramenná publikácia. Sociologický ústav SAV. ISBN: 978-80-89897-26-1

GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2020). Suburbanizácia v zázemí Bratislavy a jej hodnotenie z pohľadu obyvateľov. Podkarpatsko. Pramenná publikácia. Sociologický ústav SAV. ISBN: 978-80-89897-25-4

GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2020). Suburbanizácia v zázemí Bratislavy a jej hodnotenie z pohľadu obyvateľov. Senecko. Pramenná publikácia. Sociologický ústav SAV. ISBN: 978-80-89897-24-7

GAJDOŠ, P., MORAVANSKÁ, K. (2020). Suburbanizácia v zázemí Bratislavy a jej hodnotenie z pohľadu obyvateľov. Podunajsko. Pramenná publikácia. Sociologický ústav SAV. ISBN: 978-80-89897-23-0

FALŤAN, Ľ., MORAVANSKÁ, K. (2020). Suburbanizácia v zázemí Bratislavy a jej hodnotenie z pohľadu obyvateľov. Prihranične. Pramenná publikácia. Sociologický ústav SAV. ISBN: 978-80-89897-22-3

Mediálna prezentácia výsledkov výskumu

Monotematické vystúpenie v rozhlase a televízii s celoštátnou pôsobnosťou

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P.: Rádio_FM: relácia Živí mesto_FM – výskum suburbanizácie, 2.9.2019, <https://www.rtvsk.sk/radio/archiv/1482/1189303>

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P.: Český rozhlas - Rádio Wave: Budou žít mileniálové v satelitech? České i slovenské suburbie se mění a jejich obyvatelé s nimi.

<https://wave.rozhlas.cz/budou-zit-milenialove-v-satelitech-ceske-i-slovenske-suburbie-se-meni-a-jejich-8089154>

FALŤAN, Ľubomír: Čo nám dáva prihraničná spolupráca. Televízia Bratislava., 29.11.2019 Rozhovor s osobou alebo článok o osobe v printových alebo elektronických médiach s celoštátnou pôsobnosťou

ŠVEDA, M., ŠUŠKA, P.: Denník N (Patrik Garaj): Pracovať v meste, žiť mimo neho. Čo so sebou prináša masívna migrácia do okolia Bratislavy, 26. 8. 2019.

<https://dennikn.sk/1564507/pracovat-v-meste-zit-mimo-neho-co-so-sebou-prinasa-masivna-migracia-do-okolia-bratislavy/>

ŠVEDA, M.: Denník N (Juraj Koník): V Bratislave žije vyše 600-tisíc ľudí, ukázali telefóny. 11.6.2019, <https://dennikn.sk/1495410/v-bratislave-zije-vyse-600-tisic-ludi-a-dalsich-130-tisic-dochadza-ukazali-telefony->

[mapy/?fbclid=IwAR3XBPGfGg7GA1VGixr7jfyFHn1WIUC4ctwA6Adwywpa1GsjUphpieRuvs4](https://dennikn.sk/1495410/v-bratislave-zije-vyse-600-tisic-ludi-a-dalsich-130-tisic-dochadza-ukazali-telefony-mapy/?fbclid=IwAR3XBPGfGg7GA1VGixr7jfyFHn1WIUC4ctwA6Adwywpa1GsjUphpieRuvs4)

ŠVEDA, M.: Hospodárske noviny (Kristína Votrubová): Z nových štvrtí môžu byť o 30 rokov neatraktívne getá. 19.10.2019, <https://focus.hnonline.sk/publicistika/clanok/2023708-rozhovor-z-novych-stvrti-mozu-byt-o-30-rokov-neatraktivne-geta>

Šveda, M. 2020. Urbánny geograf: Bratislava má našliapnuté stať sa metropolou so 700-tisíc obyvateľmi. Týždenník TREND. Dostupné na: <https://www.trend.sk/ekonomika/urbarny-geograf-bratislava-ma-nasliapnute-stat-metropolou-700-tisic-obyvateľmi>

Rozhovor s osobou alebo článok o osobe v printových alebo elektronických médiach s lokálnou (regionálnou) pôsobnosťou

ŠVEDA, M.: Spojená Bratislava: Každý deň hodina do práce. Aké (ne)výhody má bývanie za hranicami Bratislavy? <https://www.spojenaba.sk/kazdy-den-hodina-do-prace-ake-nevyhody-ma-byvanie-za-hranicami-bratislavy/>

MORAVANSKÁ, Katarína - STOPKA, Erik: Z miest odchádzajú najmä mladší ľudia. In MY Trenčianske noviny, 2019, roč. 60, č. 46, s. 3. ISSN 0139-5068.

Ucelená informácia o výsledkoch výskumu na špecializovaných portáloch
ŠVEDA, M.: Veda na dosah (M. Hucáková): Satelity Bratislavy sa spolu s mestom dynamicky menia. 18.8.2018, <https://vedanadosah.cvtisr.sk/satelity-bratislavy-sa-spolu-s-mestom-dynamicky-menia>

Šuška, P. 2020. Suburbanizácia má veľký dopad na zmenu klímy. Ako ju ovplyvní koronaepidémia? Odborný portál Čierna Labuť, rozhovor + podcast. Dostupné na: <https://ciernalabut.sk/8593/suburbanizacia-ma-velky-dopad-na-zmenu-klimy-ako-ju-ovplyvni-koronaepidemia-podcast/?fbclid=IwAR3n5SNv8HSmFkxYRdkY6J5p74-1e1tWABSBX38i4LytPN9b3AhqBFDfPlo>

Šuška, P. 2020. O suburbanizácii zďaleka nebolo povedané všetko. Vedecký podcast SAV. Dostupné na: <https://www.facebook.com/GeografickyUstav/posts/3532543313650600>

Uplatnenie výsledkov projektu

Publikačné a výstupy projektu (najmä monografické publikácie) priniesli značný odborný a mediálny ohlas. Projektové aktivity boli prezentované prakticky vo všetkých mienkotvorných celoštátnych denníkoch (DenníkN, Sme, Pravda, Hospodárske noviny) a týždenníkoch (TREND). Mediálny ohlas inicioval aj viaceré medzinštitucionálne spolupráce. Príkladom je oslovenie riešiteľov projektu pre expertnú participáciu na príprave nových rezidenčných projektov v zázemí Bratislavy (projekt v obci Miloslavov, M. Šveda), prípadne ako konzultantov pre verejnú správu (Metropolitný inštitút Bratislavy, P. Šuška, M. Šveda). Práve expertnú spoluprácu s MIB môžeme vnímať ako naplnenie cieľov projektu, ktorých ambíciou nebolo len spracovanie a interpretácia štatistických údajov, ale aj stimulovanie širokej odbornej diskusie o manažovaní prímestského rozvoja. Ďalším príkladom je participácia riešiteľov projektu (P. Šuška, J. Výboštok) na odborných konzultáciách, metodických návrhoch a priestorových analýzach smerujúcich k vypracovaniu Manuálu participácie pod gesciou Metropolitného inštitútu Bratislavy.

Projektové aktivity, osobitne spracovanie unikátnej databázy lokalizačných údajov mobilnej siete, priniesli aj menej očakávané výsledky. Príkladom je oslovenie riešiteľov projektu (M. Šveda) na expertnú spoluprácu s Ministerstvom vnútra ČR, ktoré koordinuje rozsiahly projekt reorganizácie verejnej správy s využitím údajov z mobilnej siete ("Zlepšení podmínek pro decentralizaci a dostupnost veřejné správy v území", č.p.GG-PDP1-001). Ďalším príkladom novovytvorených partnerstiev, je spolupráca riešiteľov projektu (M. Sládková Madajová, M. Šveda, J. Výboštok) s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR a s Ministerstvom zdravotníctva SR. V oboch prípadoch vznikla spolupráca na základe parciálnych výstupov z projektu APVV (analýza kapacity a dostupnosti predškolských zariadení v zázemí Bratislavy, dostupnosť zdravotníckych zariadení a pod.).

Poznatky získané v rámci riešenia projektu sú široko využiteľné aj pre decíznu sféru. Získané poznatky za jednotlivé suburbánne obce sme poskytli samosprávam ako pomoc k poznaniu špecifik a možností redukcie negatívnych dopadov suburbanizácie v podmienkach jednotlivých obcí, ako aj sídelno-rozvojových regiónov zázemia Bratislavy. K tomuto účelu sme vypracovali sériu pramenných publikácií.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Procesy suburbanizácie v okolí hlavného mesta aktuálne predstavujú jednu z najvýznamnejších sociálno-priestorových transformácií na území Slovenska. Bratislavské zázemie sa bezprecedentne mení pod vplyvom intenzifikácie vzťahov s centrálnym mestom, ktorá je výsledkom a faktorom ďalej podporujúcim rastúcu rezidenčnú príťažlivosť tohto regiónu. Do pôvodne vidieckeho a malomestského prostredia sa len za ostatné dve dekády presídlila populácia veľkosti krajského mesta, pričom zatiaľ nie sú signály, že by sa mal existujúci trend priestorovej expanzie mesta v blízkej budúcnosti výrazne spomaliť. Hlavným cieľom projektu bolo analyzovať súčasný územný rozsah a intenzitu suburbanizácie v zázemí Bratislavy a identifikovať jej dopady na zmeny sociálno-kultúrnej a priestorovej organizácie spoločnosti. Pre naplnenie uvedeného cieľa projekt využili okrem tradičných údajových zdrojov aj unikátne, v slovenskom prostredí doposiaľ neaplikované, zdroje údajov. Ide napríklad o záznamy individuálnych migrácií, údaje o poisťovcoch Sociálnej poisťovne, ceny nehnuteľností na úrovni obcí či signalizačné údaje mobilnej siete. Výsledky parciálnych analýz boli prezentované v sérii monografických publikácií a časopiseckých štúdií, ktoré približujú rozsah a intenzitu procesov suburbanizácie v

klúčových historicko-geografických súradniciach – v rámci postsocialistickej tranzície. Výsledky prinášajú obraz dynamického procesu prostredníctvom preskúmania bytovej výstavby, zmien vo využití krajiny, viacerých atribútov migrujúcej populácie a dosahov jej príchodu na štruktúru obyvateľstva regiónu. Suburbanizácia je proces paralelného populačného a ekonomického rastu v zázemí mesta, ktorý prebieha pod vplyvom jeho priestorovej expanzie. Tento proces sa však v priestore neprejavuje rovnomerne a nie je poháňaný výlučne mestskými príslušníkmi strednej triedy či spoločenskými elitami. Zázemie Bratislavy ponúka oveľa pestrejšiu mozaiku valorizovaných aj znehodnotených lokalít, územia dynamickej komodifikácie pôdy, gentrifikácie či sociálneho vylúčenia. Je zrejmé, že formujúca sa priestorová štruktúra metropolitnej oblasti bude ovplyvňovať životy stoviek tisícov obyvateľov. Tieto transformačné procesy poskytujú množstvo príležitostí pre stret starého s novým a vytvárajú priestory formovania nových identít a vyjednávania osobných a skupinových pozícií. Projekt sa preto zamerával aj na problematiku každodenného života v suburbii z pohľadu pôvodných aj prisťahovaných obyvateľov. Rozsiahly prieskum suburbánnej populácie poukázal na skutočnosť, že prisťahovalci sú viac vnímaní ako príležitosť než hrozba.

Až doteraz sa parametrom suburbánnej explózie v metropolitnom regióne Bratislavy nevenovala dostatočná pozornosť a na suburbanizáciu sa nazeralo ako na „vedľajší produkt“ rozvoja miest. Parciálne výsledky projektu jednoznačne poukazujú na skutočnosť, že pre rozvoj zázemia mesta je v súčasnosti príznačná špecifická „horizontalita“ foriem a procesov, ktorú prináša globálny rozmach suburbánneho spôsobu života. Globálne prejavy suburbanizácie, pozorované aj v zázemí Bratislavy, nás utvrdzujú v presvedčení, že suburbanizácia predstavuje špecifický a konštitutívny element urbanizácie, nie jej derivát. Tento proces, ktorý bol dlho považovaný za materiálny produkt keynesiánsko-fordistickej ekonomiky s pravidelnými cyklami masovej spotreby, sa dnes stal primárnym terénom pôsobenia neoliberalizácie. Trhovými príležitosťami vedený rozvoj, kde základným hnacím faktorom rozvojových projektov je očakávaný zisk investorov, sa tu stretá s fragmentáciou plánovacích a regulačných kapacít a všeobecnou neefektívnosťou inštitúcií verejnej správy. Je zrejmé, že rozmach bratislavských suburbií vytvára odlišné štruktúry a formuje inú kvalitu priestorových vzťahov, než priniesla industrializáciou poháňaná urbanizácia v 20. storočí. Z toho dôvodu je dnes potrebná nová konceptualizácia suburbií ako špecifických foriem urbanizácie. V tomto kontexte projekt významne prispel k diskusii o podobe suburbánneho rozvoja na Slovensku. Odborné publikácie, ako aj početné mediálne výstupy z projektových aktivít prispeli k osloveniu riešiteľov projektu ako expertov a konzultantov v procesoch priestorového plánovania a verejnej správy. Z tohto pohľadu môžeme hodnotiť ciele projektu ako naplnené.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The suburbanization processes in the Bratislava metropolitan region currently represent one of the most significant socio-spatial transformations in the territory of the Slovak Republic. The hinterland of Bratislava is changing unprecedentedly, influenced by the intensification of relations with the central city. As a result, we can see a further rise in attractiveness of this region. In just two decades, the population the size of a regional city has relocated to the originally rural and small-town environment. There are no signs yet that the city's existing trend of spatial expansion should slow down significantly in the near future.

The project's main objective was to analyze the spatial extent and intensity of suburbanization in Bratislava's hinterland and identify its impact on the socio-cultural and spatial organization of society. Besides traditional data sources from censuses and surveys the analyses were based on unique sources of data, including data from the social insurance system, individual migration records, real estate prices as well as aggregated signalling exchange records between mobile phones and BTS stations from all major mobile network operators in the area. The project findings have been presented in a series of monographs and scientific papers that monitor suburbanization in terms of the intensity of manifestations in the key historical-geographical coordinates – the post-socialist transformation. The findings offer a picture of the dynamic process through an examination of housing construction, land use changes, several attributes of the incoming suburban dwellers, and the effects of their arrival on population structure. Traditionally, suburbanization refers to people's movement or economic activity to the city peripheries of

existing cities and the simultaneous expansion of built urban space. However, this process has not been driven exclusively by urban middle-classes and elites. The edges of Bratislava metropolitan region are a patchwork of valorized and devalorized spaces that constitute a volatile frontier of accumulation, capitalist expansion, gentrification and displacement. The project also relates to suburbanism as a particular way of life. The emerging spatial structure of the metropolitan area will affect the lives of hundreds of thousands of people, and it is already clear that intense transformation processes provide many opportunities for the old to meet the new and create spaces for forming new identities and negotiating personal and group positions. The extensive survey in the suburban population has revealed that the newcomers are perceived as an opportunity rather than a threat.

Until now, not enough attention has been paid to the constituting properties of the suburban explosion in Bratislava metropolitan region. The project findings have clearly demonstrated that the development of Bratislava's hinterland today is characterized by a horizontality that has its roots in global suburbanism as a way of life. Suburbanization appears now as an original and constitutive, not a derivative element of urbanization. This process, long seen as the material process of Keynesian-Fordist economics with its circles of programmed mass consumption, has now become a prime terrain of neo-liberalization. The main challenge is to regulate the emergence of the suburbs as privileged sites for the roll-out of actually existing forms of neoliberal governance. While these new structures are developing, it is clear that the Bratislava suburbs will not be anything like the outcome of industrialization-based urbanization in its twentieth-century form. Yet, there is great need for the new conceptualization of suburbs as specific forms of urbanization. In this context, the project significantly contributed to the discussion on the form of suburban development in Slovakia. Numerous media outlets of the project activities and results have contributed to project researchers' involvement in spatial planning and decision-making processes. In this view, the project objectives have been achieved.